

ह.वि.शि.बो. अभ्यासप्रश्नपत्रम् (मार्च-2024)

अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

कक्षा – द्वादशी

विषय : संस्कृतम्

समय: - होरात्रयम्

सम्पूर्णाङ्काः - 80

SET : C

अवधातव्यम् –

1. अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निर्देशात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. आन्तरिकविकल्पात्मकेषु प्रश्नेषु यद्यपि स्पष्टतया निर्देशः दत्तः अस्ति यत् केवलं प्रश्नद्वयम् अथवा प्रश्नत्रयम् इत्यादिकम् उत्तरं दातव्यं तथापि यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय निर्णयः कर्तव्यः। यथा पठितगद्यांशे त्रयाणां प्रश्नानाम् उत्तरलेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि चतुर्णाम् प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथमत्रयाणां प्रश्नानां न अपितु यानि उत्तराणि उत्तमानि सन्ति तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम्।
3. यदि विद्यार्थिनः उत्तरलेखन-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां च प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः, न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।

खण्डः 'क' अपठितावबोधनम्

10 अङ्काः

1. अपठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :-

(अ) एकपदेन उत्तरत -

(केवलं प्रश्नद्वयम्)

2×1=2

(क) कुलपतिः

(ख) वेदानां

(ग) आश्रमपदे

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत -

(केवलं प्रश्नद्वयम्)

2×2=4

(क) आश्रमपदं निसर्गरमणीयं शान्तं पवित्रं चासीत्।

(ख) आश्रमपदे तपः परायणाः ऋषयः वसन्ति स्म।

(ग) ऋषीणां तपः प्रभावात् पशवः पक्षिणश्च आश्रमपदे विचरन्ति स्म।

(स) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत ।

महर्षिः कौत्सः, तपः परायणाः ऋषयः

छात्रस्य उत्तरं दृष्ट्वा छात्रहिताय समुचितः निर्णयः करणीयः।

1

	(द) यथानिर्देशम् उत्तरत- उत्तराणि :- i. (ग) मृदुलः ii. (घ) सप्तमी iii. (क) बटुः iv. (ख) आश्रमपदम्	(केवलं प्रश्नत्रयम्) 3×1=3
	खण्ड: 'ख' रचनात्मक-कार्यम्	18 अङ्काः
2.	निबन्ध-लेखनम् :- छात्रैः प्रदत्तेषु विषयेषु एकं विषयमधिकृत्य षड्वाक्यानि संस्कृतभाषया लेखनेन पूर्णाः अङ्काः प्रदेयाः। व्याकरणिकाशुद्धीनां कृते आंशिकरूपेण अङ्काः कर्तनीयाः।	6
	(छन्द-अलङ्कार-परिचयः)	
3.	छन्दस्सु आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) मालिनीछन्दसः लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ख) वंशस्थछन्दसः कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) शिखरिणीछन्दसि सप्तदश वर्णाः भवन्ति। इति लेखने द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (घ) उक्ता वसन्ततिलका तभजाजगौगः। (लक्षणस्य रिक्तस्थानपूर्तिः)	3×2=6
4.	अलङ्कारेषु आधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) अनुप्रासस्य अलङ्कारस्य लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ख) रूपकस्य अलङ्कारस्य कस्यापि उदाहरणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (ग) श्लेषस्य अलङ्कारस्य लक्षणस्य लेखनेन द्वौ अङ्कौ प्रदेयौ। (घ) सिद्धत्वेऽध्यवसायस्य अतिशयोक्तिः निगद्यते। (लक्षणस्य रिक्तस्थानपूर्तिः)	3×2=6
	खण्ड: 'ग' पठित-अवबोधनम्	30 अङ्काः
5.	पद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्गसरलार्थं लिखत - प्रस्तुतपद्यांशः पाठ-2 "रघुकौत्ससंवादः" इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा प्रस्तुतपद्यांशः पाठ-1 "विद्ययाऽमृतमश्नुते" इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य पद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखने 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	1×4=4
6.	गद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सप्रसङ्गसरलार्थं लिखत - प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-7 "विक्रमस्यौदार्यम्" इति पाठाद् उद्धृतः। अथवा	1×4=4

	प्रस्तुतगद्यांशः पाठ-09 “कार्यं वा साधयेयम्, देहं वा पातयेयम्” इति पाठाद् उद्धृतः। कस्यापि एकस्य गद्यांशस्य हिन्दीभाषया प्रसङ्गं सरलार्थं च लेखने 1+3=4 अङ्काः प्रदेयाः।	
7.	सूक्त्योः भावार्थलेखनम् :- प्रदत्तसूक्तिषु मात्रद्वयोः सूक्त्योः भावार्थं हिन्दीभाषया लेखने पूर्णाः अङ्काः 2+2=4 प्रदेयाः। अथवा अन्वयस्य रिक्तस्थानपूर्तिः :- (उत्तराणि) 1) धनविषये 2) सञ्चयो 3) मधुकरीणाम् 4) हरन्ति	2×2=4 अथवा 4×1=4
8.	पठितपद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) महात्मनां विपदि धैर्यं भवति। (ख) महात्मनां यशसि अभिरुचिः भवति। (ग) 'सदसि' इत्यस्मिन् पदे सप्तमी विभक्तिः। (घ) 'अभ्युदये' इत्यस्मिन् पदे यण् सन्धिः ।	3×1=3
9.	पठितगद्यांशाधारित-उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) अपरस्य सहकारः श्रीनायारस्य परमधर्मः। (ख) श्रीनायारस्य दायित्वग्रहणस्य एकमासाभ्यन्तरे विविध समस्यानां समाधानं जातम् । (ग) 'त्यक्त्वा' इत्यस्मिन् पदे क्त्वा प्रत्ययः। (घ) 'समस्यानाम्' इत्यस्मिन् पदे षष्ठी विभक्तिः।	3×1=3
10.	रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) उत्तराणि :- (क) कीदृशम् (ख) किमर्थम् (ग) केन (घ) कया (ङ) कस्मात्	4×1=4

(संस्कृत-साहित्य-परिचयः)		
11.	<p>संस्कृतसाहित्याधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) ईशावास्योपनिदः (ख) श्रीमद्भगवद्गीता-ग्रन्थात् / श्रीमद्भगवद्गीतातः (ग) करुणरसस्य (घ) नवदश सर्गाः (ङ) राजकुमारचन्द्रापीडः</p>	4×1=4
12.	<p>संस्कृतसाहित्याधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि :- (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) महाकविः भवभूतिः (ख) महाकविः बाणभट्टः (ग) पण्डितराजजगन्नाथः (घ) महाकविः भारविः (ङ) भर्तृहरिः</p>	4×1=4
खण्डः 'घ' अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्		06 अङ्काः
13.	<p>(क) विसर्गसन्धेः अथवा दीर्घसन्धेः परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखने 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ।</p> <p>(ख) तत्पुरुषसमासस्य अथवा द्वन्द्वसमासस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखने 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ।</p> <p>(ग) कर्मकारकस्य अथवा अधिकरणकारकस्य परिभाषां हिन्दीभाषया उदाहरणञ्च संस्कृतभाषया लेखने 1+1=2 अङ्कौ प्रदेयौ।</p>	1×2=2 1×2=2 1×2=2
खण्डः - 'ङ' पाठाधारिताः बहुविकल्पीयाः प्रश्नाः		16 अङ्काः

14.	<p>प्रदत्तवैकल्पिकचतुर्भ्यः उत्तरेभ्यः एकं शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत - उत्तराणि :-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ख) तस्य + एव 2) ख) व्यञ्जनसन्धिः 3) घ) ह्येवम् 4) ख) क्तवतु 5) क) ल्यप् 6) ग) उत्थितः 7) ख) षष्ठीतत्परुषः 8) घ) महान् उत्साहः 9) घ) कर्मनैपुण्यम् 10) क) तृतीया 11) क) लट् लकारः 12) घ) मनुष्ये 13) ख) ज्यायः 14) ग) विद्वान् 15) क) रघोः 16) क) गतस्य	16×1=16
-----	---	---------